

”VANDPERLEN”

Gør dog drømmen til virkelighed!

Efter Jan Lyngdorf metoden.

Når vinteren har sluppet sit tag i Danmark, (den varede 2 dage i år, fra den 16. til den 17. februar) og forårsbebuderne giver sig til kende, i fuldt flor så som: - Erantis, vintergækker samt krokus.

Så ser man de danske havefolk dukke op i deres villa- eller kolonihaver, tager alt det flotte i haven i øjesyn og undertiden sker der så det, at de til deres store undren opdager, at der ligesom mangler et eller andet, nemlig:

- Den kunstige ”VANDPERLE”, i enhver haveejers paradys.

Flere og flere haveejere har fået øjnene op for dette fortryllende eventyr, som en lille sø kan give haven. – Til stor glæde for hele familien. Fordi de turde gøre drømmen til virkelighed.

Så derfor start rigtigt, det vil sige planlæg og lad være med at lave søen for lille.

Det lyder måske af meget, når jeg anbefaler, at et vandspejl ikke bør være mindre end 2 x 3 meter.

Når I nu endelig har fået fat i skovl og spade, samt en lang haveslange. Så grav det dybt nok, omkring 100 cm dybt på det bedste sted.

Fordi jo større og dybere, desto mindre vil problemer blive der fremover.

Ja, goddag. Mit navn er Jan Lyngdorf. - Det er mig der tør sige dette. Jeg er akvariekonsulent, med 8 års erfaring fra Holbæk Planteskole udi det med vand i haven. Her har jeg gennem årene samlet diverse erfaringer, såvel dårlige som gode, og her kommer så et udpluk af, hvorledes planlægning, start, beplantning og vedligeholdelse bør finde sted.

Tegn haven med hus og større træer set fra oven i et fornuftigt størrelsesforhold.

På et andet stykke papir tegnes nu søens omkreds, eventuelt i forskellige faconer, og lad nu fantasien få frit løb.

OBS! - Aldrig under store træer, tæt på bambus eller i skygge. Prøv at opnå 6-8 timers sol dagligt.

Det hele skal være et selvstændigt økosystem i en miniature udgave.

Når det så lykkes at få Jeres ideer omsat i Jeres havemiljø. - Ja, tro mig, så vil søen give Jer mange dejlige glæder langt ud i fremtiden.

Planlæg allerede nu, hvilke planter I vil have i Jeres sø, for det er planterne, der giver søen liv. Det er meget forkert mod fiskene at tro, at de kan have det godt i en sø, hvor der ikke er planter.

Fiskene har brug for planter, så de kan leve et sundt liv, hvor de kan føle sig trygge, samt eventuelt formere sig.

Det er bedre at have en lille sø fyldt med diverse smukke planter, end det er at have en steril sø fyldt med forskræmte og stressede fisk, der hele tiden fortvivlet prøver at gemme sig på bunden.

Enhver, der ønsker at starte en havesø op, skal først gøre sig to ting klart:

Man kan ikke få det til at køre uden en lille smule teknik, og det er forbundet med udgifter at starte den op.

Har man ikke disse to ting for øje, lever havesøen ikke længe. Og det store arbejde vil oftest være spildt. - Samt, lad nu være med at tro, at man ”bare” kan få det hele til at fungere på en sommer.

Nej, se ud i fremtiden, sæt Jer nogle mål og arbejd ud fra disse. For Moder Jord skal have sin tid, for kun hun ved, hvor lang tid det tager for naturen, at komme i balance igen.

Når nu I har fundet den rigtige form og den bedste placering, så er det jo bare at gå i gang.

En lang havelange er formidabel til at lave omridset af søen med. Læg slangen ud i den form, I øn-sker som søens omrids; - gå så lidt på afstand, eventuelt kravl op på en stige og betragt søomridset. Virker det hele i orden, så fat da spaden og gå i gang med at grave langs med havelangen.

Husk på! - Er havebedene i forvejen anlagt i firkanter, vil en firkantet sø falde bedst ind i symmetri-en. Er haven mere naturpræget med bløde linier, vil en oval eller nyreformet sø måske være at fore-trække.

Endnu en gang, - tilstræb det således, at der kommer mindst 6-8 timers direkte sol, da dette er en livsbetingelse for planterne, men stadigvæk ikke under store løvfældende træer, da store træer har det med at smide mange blade om efteråret - med forrådnelse til følge under naturens nedbrydelse af disse på bunden af Jeres sø.

Når I nu er gået i gang med gravearbejdet, – så har I to muligheder med al den jord, I graver op, enten skal den køres væk, eller også brugers den fornuftigt.

I den nordlige ende af søen ca en meter fra kanten lavers en jordvold. Her kan man siden hen, lave en nydelig stensætning med diverse stenhøjsplanter og en rislende bæk ned til søen. Planlæg allerede nu, hvor I vil have Jeres elkabel, der selvfølgelig skal være jordet.

Samt, hvor Jeres næste sø kan placeres, for med den fart, hvormed vi mennesker ødelægger naturen såsom moser, små vandhuller og lignende, varer det ikke længe, førend naturen invaderer din kun-stige sø. Til stor glæde for Jer, og pludselig er sø blevet for lille, så tænk frem i tiden – planlæg.

HUSK! - Grav søen dyb nok, mindst 100 cm dyb. Således, at der altid vil være et område i søen, der altid frostfrit, hvor planter, fisk og vanddyr kan overvintre.

Det var så lidt af det teoretiske, nu skal der graves videre.

Fra omkredsgrænsen, det vil sige haveslangen, graves nu ca 20 cm ned i en 60 cm's bredde.

Dette bliver nu vores sumpbedsområde, hvor ca. 85% af vores såkaldte "bassinplanter" skal plantes. Når denne ring er gravet, er det bare med at grave dybt. Resten skal så graves i en jævnt indadskrå-ende hældning på ca 60° til en dybde af ca 100 cm.

Når nu gravearbejdet er overstået, så tages de "skarpe øjne" på, for nu skal hullet ses efter for skar-pe genstande, der fjernes.

Derefter fores hele hullet, det kan være med grus, sphagnum eller vattex, som er en filtmatte, der lægges ned i hullet, og oven på dette lægges så selve bassinfolien.

OBS! - Det er en god ide, at lægge folien ud på græsset først, helst en dag det er solskin, så bliver den blød og smidig.

Det vil også være fornuftigt at vaske folien i sæbevand, da der kan sidde en hinde af giftige fenolre-ster, som herved neutraliseres. Således, at disse ikke skader hverken planter eller fisk.

Bruger I almindeligt opvaskemiddel, kan I blot skylle folien på græsplænen uden at denne tager skade af dette.

Når dette er gjort, trækkes folien forsigtigt ud over hullet, og man lader det falde til.

Nu kommer vi til alt det sjove: - Er man heldig at have noget lerjord tilovers fra den opgravede jord, renses denne for skarpe genstande, og der lægges er lag på ca 25 cm i søen, på det dybeste sted.

Oppe på ringsiden kan der nu for eksempel lægges flotte natursten på kanten ind mod midten, og imellem sten og bred lægges våd sphagnum/-jord blandet 1:1.

OBS! - Det må ikke være beriget sphagnum, men helst den i de gule sække, det er helt neutralt. Hvorfor nu lerjord det ene sted og sphagnum/jord det andet sted?

Fordi der kun findes 2 slags "bassinplanter".

Rigtige vandplanter, det er dem, hvor bladene falder sammen ned over ens hånd, hvis man tager dem op af vandet. De er afhængige af vandet for at holde sig oprejst. De skal alle stå i lerjord.

Den anden slags; det er dem, der når man tager dem op, så forbliver i deres naturlige stilling. Det er sumpplanter, de skal kun have fødderne (rødderne) i vand, og de skal stå i sphagnum/jorden.

Drop så alt det der med at have planter stående i potter i søen, rødderne kan ikke få ilt, så de vil rådne. Lad også være med at købe de såkaldte plantekurve. For, for hver plantekurv kan I købe en ekstra plante, og hvor mange plantekurve ser I planterne stå i ude i naturen? - Nej vel!

Så lav nogle gode sphagnum-sumpbede og lerjordsbede, og jeres lille sø vil blomstre i al sin pragt året efter.

HUSK! – Start op med mange Sump Iris planter, da de danner et stort rodnet, der vil hjælpe med til at nedbryde mange af de næringsstoffer, der naturligt er i vandværksvand, og som algerne ellers ville være glade for.

ADVARSEL: - Lad være med at hente Jeres bassinplanter ude i naturen, I vil altid få slæbt alt muligt dårlighed med hjem, så som Mosesnegle, der vil æde jeres ædle planter. I får med garanti også nogle dejlige blodsugende Iglar med i handlen og de vil også elske jeres flotte fisk, bare på en anden måde. Så køb planterne på Planteskolerne eller i akvarieforretningerne, husk det nu.

En anden god regel er: - Når jeres sø har fået grønt vand, så er vandet ved at være i balance, og året efter vil vandet klare helt op og blive krystal klart.

Skift derfor ALDRIG vandet i søen, da I så bare får algeproblemer igen, og kom ALDRIG kemikalier i vandet, naturen klarer selv problemet. Men det kræver Jeres tålmodighed.

Glem alt angående springvand i søen, det er unaturligt.

Planter og fisk kan ikke lide det, og det ilter ikke vandet, som I måske vil blive bildt ind.

Skal I lave noget fornuftigt, der virker, så lav en rislende bæk. Den kan eventuelt laves i jordvolden, lav en kanal så lang som muligt, 30 cm dyb og 30 cm bred, fyldt op med ral (små sten 10-15 mm i diameter), lad bækken slutte med at løbe ud på en stor flad sten, og lad så til sidst vandet falde de sidste 25 cm i et smukt vandfald.

For søens vand bliver således både rensat og iltet. Bækken kan I også lave af folie.

OBS! Køb en kraftig pumpe, og placer denne på en flise ca 40x40 cm, der er lagt ovenpå lerjorden i den dybe ende af søen. Således, at al vandet cirkulerer, hvorved temperaturen og iltningen bliver så ensartet som muligt.

Regn med, at der går 2 sæsoner, før søen er i balance.

Sæt først fisk i året efter, når økobilancen er ved at være i orden.

I starten sagde jeg, at I skulle lave jordvolden i nordsiden, hvorfor? Jo, for det er også i den ende, at de højeste planter bør plantes, da vi her i Danmark har mest sol fra syd, og er man kommet til at plante de højeste planter i sydenden, ja, så skygger de for alle andre, der derved mistrives. Så lad vuet starte i syd, og lad planternes størrelse stige imod nordenden.

Hvis I kun vil have en havesø uden fisk, er det en god ide at gøde lerjorden, hvor åkanderne (nøkke-roserne) skal stå, med gammelt (udrådnet) kogødning, da det nok skal få åkanderne til at vokse eksplosionsagtigt, og man bør blande det 1:1.

Når I på et eller andet tidspunkt ikke kan vente længere og I altså må have fisk i jeres sø, så læg dem ud i havesøen i den transportpose/holder, de er i – i 30 minutter. Derefter åbnes posen, og der fyldes vand i fra søen (hvis der er 10 cm vand i posen, kommes 10 cm vand i fra søen), og fiskene forbliver i posen endnu i 15 minutter, hvorefter der igen fyldes 10 cm vand i fra søen, og i endnu 15 minutter forbliver fiskene i posen. Så efter 60 minutter i alt slippes fiskene ud i deres nye hjem.

Alt dette for først at udligne temperaturen, og dernæst for at udligne vandkemien. Således, at fiskenes gæller ikke ødelægges af de forskellige vandtyper. Vær opmærksom på en anden ting, hvis I har fisk i jeres sø.

Når det bliver vinter, så lad være med at banke hul i isen, i den tro, at det hjælper jeres fisk iltmæs-sigt. Det, der sker, er, at når I banker hul, går lydbølgerne 7 gange så hurtigt gennem vandet som gennem luften, og I har stor risiko for at slå jeres fisk ihjel, da de har sat deres organer i dvaletil-stand og derfor ikke kan tåle de kraftige chokbølger, der opstår.

Det vil på dette tidspunkt nok være fornuftigt at lære fiskenes bøn, for så snart man holder fisk, er man akvarist, og bønnen lyder som følger:

*Kære akvarist.
Vær god ved mig,
Mit ønske var jo ej
At være hos dig.*

Så med disse manende ord, vil jeg endnu engang ønske jer:

God fornøjelse. Skab dog noget yndigt, blidt og samtidigt hemmelighedsfuldt og dragende. Og det er ikke så underligt, thi selv en ganske lille havesø kan være som en hel lille verden. Fordi -

Nede i vandet, mellem pragtfulde planter bevæger sig sælsomme dyr. Lydløst glider de ud og ind i de glasgrønne hemmelighedsfulde skove.

Hen over vandfladen løber travle insekter i hurtige jag og forvandler den blanke flade til et bølgen-de Moiré, og fra bred til bred farer som sitrende lysstråler skinnende guldsmede og stålblå vand-nymfer, der af og til afbrydes i deres elskovsleg af forslugne guldfisk.

Der er et myldrende liv både over og under vandet, der er kamp og elskov, skønhed og livsglæde, død og undergang, det er en hel verden, der lever og lider.

Men når solen går til hvile, når Mosekonen i den lyse sommernat brygger sin koglende drik, der dufter af mynte og mjøddurt, og skarntydens hvide blomster lyser gennem tågen, når Sankt Hans-ormen med sin lygte søger efter sin elskede i den vildsomme skov af siv og blomster, mens nattergalen synger; da blotter haven sin sjæl, viser sig i hele sin tryllende pragt for nutidens stressede mennesker, der i denne aftenstund tør nyde de glæder, de mange timers arbejde har skabt.

GØR DOG DRØMMEN TIL VIRKELIGHED.

Jan Lyngdorf.